

Тырон И. В., к. филол. н., ассист.,
Институт филологии КНУ им. Т. Шевченко, г. Киев

ВЕРБАЛЬНЫЕ И НЕВЕРБАЛЬНЫЕ СРЕДСТВА РЕКЛАМЫ В СОЦИАЛЬНОЙ СЕТИ TWITTER

В статье анализируются коммуникативно-прагматические особенности использования вербальных и невербальных средств в рекламных сообщениях, которые реализуются в социальной сети Твиттер. Особое внимание уделяется визуальным знакам в рекламных сообщениях в Твиттере.

Ключевые слова: визуализация, реклама, Твиттер, вербальные и невербальные средства.

Tyron I. V., Cand. of Philol. Sc., Assistant Professor
Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

VERBAL AND NON-VERBAL MEANS IN TWITTER ADS

The article deals with the analysis of communicative and pragmatic peculiarities of verbal and non-verbal means in Twitter ads. Special attention is paid to the role of visual means used in Twitter ads.

Keywords: advertising, Twitter, visualization, verbal and non-verbal means.

УДК 811-112=161.2

Тищенко К.М., д.філол.н., проф.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

ПОЛОВЕЦЬКИЙ СВІТ ЯК ТРАНСЛЯТОР ДАВНІШИХ ЕТНІЧНИХ ВПЛИВІВ

Стаття продовжує теми публікацій автора 2011-2015 рр. Половецький пласт топонімів розкриває раніше невідомі шляхи впливу давніших етноменшин на формування українців.

Ключові слова: топонімія, половці, давніші етноменшини, етногенез.

1. Об'єднавчу роль у формуванні народу та інтеграції в ньому меншин відіграє мова [48, 389]. Це видно і з **У-хромосомного складу українців**: до складу тепер мовно об'єднаної спільноти на різних етапах її історії увійшли сусіди-степовики (група R1a: іранці – *скіфи, сармати, алани* й тюрки – *печеніги, половці*), а також племена кельтів (R1b: *неври, бастарни*), карпато-балканці (I2: *фракійці, іллірійці*), скандинави (I1: *свеви, готи, варяги*), *ліви* (N) і *бербери* (E1b1b) [33]. Наші лексичні запозичення й іншомовні топоніми мають ті ж самі джерела, тобто *кожна меншина «розписалася» тричі: у генетичному коді українців, у словнику й на карті.*

2. У X-XV ст. головним змістом подій у Наддніпрянщині не раз ставала **асиміляція степовиків** – мадярів, печенігів і половців. У X ст. тримільйонний народ печенігів виселився зі степу своїх сусідів мадярів. Країна печенігів Пачинакія включила понад 80%

земель теперішньої України (Костянтин Порфирогенет, 950 р.). Згодом О.Прицака про столицю печенігів біля лісу *Печеніжець* на р. *Росаві* підтверджено методом топонімічного контекстування: це місто *Кагар-лик*, ім'я якого походить з геноніма *кангар*: 'три елітарні орди печенігів' + *-лик* 'суфікс місця' (букв. 'кангар-ське', пор. с. Kangar-lu, Іран) [35, 168]. Зазнавши спроби християнізації (Bruno v. Querfurt, через Київ, 1008 р.) та по ісламізації (1010 р.) "після занепаду їхньої держави велика частина печенігів прийняла зверхність торків/огузів, а пізніше... *половців-куманів та розплилася в них*, щоб потім у великій мірі стати частиною української мовної спільноти" (висновок О.Прицака) [25, 100]. Уперше з'явившись під Києвом у 1054 р., літописні «агаряни»-половці розбили далі печенігів, як ті раніше мадярів, і зайняли їхні степи й лісостеп.

Саме з цієї причини низка культурних символів виявилася тепер спільною для половців і українців. Серед них *евшан-зілля* і *козак Мамай*. Відоме з літопису *евшан*, чуже для решти слов'ян, – це водночас тюркське «полин» (рос. діал. [мшан], м- < в-; тур. ucvşan, чагат. jaušan). Укр. [мама́й] «*половецька* кам'яна статуя в степу» < [ба-бай] (м- < б-; пор. *Бабаї* Хк ~ *Мамаївщина*+ («Барвінкове») См См, оз. *Мамаївське* Чк Чк, ногайс. аул *Мамай-сура* Зп [28, 351]); за змістом це *babá* «авус», предок [64, ЛХ] (степ, Балкани), отже, '*козак-предок*' (цікаво, що у *половецькому* контексті). Вір-менський етнонім *половців xartēš* 'білявий' мотивує імена козацького о. *Хортиця* і низки сіл у куманських контекстах від Грузії, Чернігівщини, Білорусі й Новгородчини до Південного Уралу й Алтаю (села *ხორციო* *Хурт'ісі*, *ხარციო* *Хартішо*, *Хортиця*, *Харціца*, *Хортицы*, *Хортица*) [36, 482-483]. Сама вірменська назва пояснима з факту перебування хана Отрака при дворі царя Грузії Давида у 1117-1126 рр.

Як зазначає П. Голден, від 1260-х рр. нащадки Батия (джучіди) з Сарай-Бату на Волзі у боротьбі з хулаґідами Ірану знайшли вигідних союзників – кипчацьких *мамлюків* Єгипту і Сирії. Джучіди далі постачали туди рабів-половців через свої крим-ські порти [58] для війн з Іраном. За київським літописом половці були переважно «агаряни» (мусульмани). Але з мадярських джерел відомо, що зі страху перед навалою монголів частина половців стала християнами. Тепер вони і призначалися на продаж у рабство до мусульманських країв. Для розширення масштабів християнізації було укладено *Codex Cumanicus* у середовищі протегованих монголами фра-нцисканців, що мали тоді монастир св. Іоана на Волзі біля Сарай-Бату [58]. З аналізу мовних особливостей цього рукопису зроблено висновок, що він був створений у Солхаті (Ескі-Кирим, Старий Крим) або Кафі (Феодосії) у 1292-1340 рр.

Codex Cumanicus досі є найважливішою пам'яткою *половецької* (куманської) мови [36, 418-457]. Тут на рівних представлено три мови – *половецьку/ татарську*, *перську* й *латинську*. Така географія однозначно вказує на користувачів твору. П.Голден пише про це так: «Італійські торговельні колонії в Криму мали регулярні зв'язки з Таною (Азовом), звідки йшли товари з Азії. Також існували контакти з ільханідами через Трапезунд. Дагмар Дрюль (D. Drüll. Der Codex Cumanicus: Entstehung u. Bedeutung; Stuttgart: Klett-Cotta, 1980) слушно вказала, що авторами латинсько-персько-куманського глосарію ("перекладацької частини" *Codicis Cumanici*) мали бути генуезці з Кафи, адже тільки вони торгували з підлеглими як ільханідів, так і джучідів. (...) Крим мав довгу традицію работоргівлі, як видно, наприклад, з казахської приказки "Uli irimğa, qizi Qirimğa ketti"»

(Син – у заручниках, донька в Криму [в рабстві]). Тримовний глосарій відображає саме цю орієнтацію торгівлі, що видно і з детальних переліків товарів” [58]. *Для нашої теми це означає, що у XIII-XV ст. ніякого запусіння у Наддніпрянщині не було. Тільки тяглістю населення можна пояснити тяглість історичної і етнічної пам’яті українців з домонгольських часів, як і дополовецькі аналогії в нашому героїчному епосі. Інакше непоясними також масові факти збереження дополовецьких назв у місцевій топонімії.*

3. Зі світом степовиків пов’язаний і хоронім *Україна*. Так, влуж. **wukraj** означає ‘чужина’, а **wukrajnik** – ‘іноземець’ [70, 162], і саме в цей осмислений ряд стає верхньолужицька назва України – **Wukrajina** [9, VI, 28], пор. укр. **Вкраїна**. Х.Шустер-Шевць вважає *wukraj* калькою з нім. *Aussland* (букв. “**замежна** земля»), як і *tukraj* *In-land, vótcny kraj Vaterland* [76]: лише у верхньолужицькій мові ці назви системно протиставлені. Існує тут і важливе для теми поняття «w slowjanskim wukraju» ‘у слов’янському зарубіжжі’ [24, 176]. Існування лужицько-української ізоглоси –Україна ~ Wukrajina – вказує на праслов’янський вік цього поняття (пор. і етнонім Wkrany).

З іншого боку, серед значень українського слова *українці* є і таке: «**жителі степової частини України; степовики**» [9, VI, 28]. Промовисті й свідчення фольклору: “Прибуди, прибуди, мій миленький./ **з україн далеких**» (Гринченко, ДВУ, 1945), «Ой горе, горе калині при долині/ Та так сироті **на чужій україні**» [8, 167].

Минуле доукраїнського степового населення – таки іранське й тюркське. Лексема **wukraj** та співіснування у верхньолужицькій слів **wukraj** і **Wukrajina** може поставити крапку над **і** в етимології назв країни *Україна* і народу *українці*. У певний період етногенезу ціла Наддніпрянщина могла сприйматися іншими слов’янами (зокрема й лужичанами) як slowjanski **wukraj** ‘слов’янське **зарубіжжя**». По слов’янізації іранських і тюркських сусідів-степовиків – нащадків ясів, печенігів, половців, ковуїв, торків, чорних клобуків – наш давній слов’янський народ був ототожнений з цим хоронімом *Wukraj*, від якого склався відповідний етнонім – *українці* і назва мови – *українська*. У світлі сказаного наукове поняття М.Грушевського «Україна–Русь» видається провидницьким: то не синоніми, не етапи, то дві складові цілого «Степ + землі Києва-Чернігова-Переяслава».

4. Таким чином, асимілювавши місцевих монголів (див. аль-Омарі, цит. у [36, 478]), половці долучилися до нової державотворчої еліти, водночас зберігли роль транс-*ясторів мовно-культурних впливів давньої діаспори* – кельтів і готів. Ні тим, ні тим у варязькій історії Києва місця немає, але до нас дійшов їхній мовний слід: значить вони існували серед «агарян»-половців. Чимало мовних фактів прямо вказує на те, що, наприклад, значно давніші від половців *групи кельтизованого населення* могли надовго затриматися як іншомовні вкраплення саме серед команів Правобережжя.

Милоградську й зарубинецьку культури «між Карпатами і Дніпром» пов’язують з *неврами та бастарнами, нащадки яких згодом розчинилися у деревлянах* [20, 553], як і пізніші *тервіни* [81]. «Найдальше на північний схід скупчення кельтських гідроні-мів існує між нижньою течією Прип’яті й Тетерева, тобто на тій самій території, де був знайдений *найдавший північно-східний «кельтський археологічний комплекс* – поховання біля с. Залісся» [22, 40]; тут і 7 груп пам’яток милоградської культури [23, 189; 22; 23].

Про «вічний клекіт» порогу в р. Уборть біля гірла р. *Рабор-обель* у с. *Радр-овель+* (тепер «Хмелівка») Жт Олевськ відомо вже 12 років. Прототипом назви є кіпр.

rhaeadr-awl ‘водоспадна, порожиста, гучна, як водоспад’, від кімр. rhaeadr ‘поріг, каскад’ [59, III, 2997]. Очне свідчення 25.07.2003 р. К.Тищенко, В.Ковальчук, М.Бастуна: «Біля гирла високоліу р. *Радоробель* характер течії р. Уборть свідчить про наявність порогу, бо вода вирує і гучно тече. На березі – окремі виходи дикого каменю» [34, 232]. Інші кельтські топооснови в куманських контекстах: г. *-ШоТАРН-я* *vo·starn· < ba·starn·i? біля м. САТАН·ова **Тр** < половецький хан Сотан, кирг. sataŋ ‘гарний’; г. **КАМУЛА** кімр. cwmwl ‘хмара’ біля с. ВОЛОВ·е **Лв** герм. Valew·en ‘комани’?; р. **СУ-КІЛЬ** лат. Sucell·us ‘божество з молотом’ у м. БО-ЛЕХ·ів **ІФ** коман. bulaq ‘джерело’?), с. **ГЛАН-шів** **Кв**, р. **ЛОВРа** **См** Ямпіль, р. **ЛА-ВРУСиха** у с. Ребедайлів **Чк** (кімр. glan ‘берег’, р. Glana i Labarus в Галлії) [68].

Концепція кельто-праслов’янських мовних контактів була висунута О.Шахматовим [74] ще 1911 р., однак далі тенденційно розкритикована М.Фасмером і К.Бугою. Попри це за століття низку слов’янських кельтизмів таки визнано: *владика, свекор, мотика, оборіг, смерека* ([80] у статті: [38]), *язик, слуга, книга* (нлуж. knigŷy < кімр. canigol ‘співаник’ (про Псалтир) [34, 345]), *кінь, корова* (дкельтс. *kankas ‘стрибун’; carvos ‘олень’ [45, вип. 10, 197; вип. 11, 110]. Пор. також *Дажбог* (< Dagda) [47], у т. ч. лише в українському фольклорі [34]: текст пісні «Поміж трьома дорогами.../ Там здибався князь з *Дажбогом*...» (муз. обробка М.Леонтовича); образ панночки з «Вія» М. Гоголя і славетний монолог «Підніміть мені віі...» (< Балор [17, 115]).

Відомо, що *кельтську шинку вміли готувати в античні часи в усій припіренейській смугі Іспанії, прилеглий до Кельтики: у Кантабрії, Памплоні, Керданії*, – а також у *Менаїї на Рейні* [21, XIII, 54; 31, III, IV, 11, 85-86; 67, 145]. *Керданія* (лат. Ceretania), область у Піренеях; назва від ранньо-ірл. [caerthann] ‘горобина’, пристосована від давнішого корн. kerd ‘вільний прохід, шлях’, ірл. ceird, кімр. cerdd ‘подорож, перехід’ [68], топоніми: *Gogerdd, Gogerddan* [59, I, 465]. Дотепер залишалися непоміченими схожі на цей іспанський хоронім топоніми в Україні *КИРДАНи* **Кв**, **Жт**, *КЕРДАНовець* **Вн**, *кут -івка* **Хм** (згодом усе це землі *половців*) і *прізви. Кирдан*.

У зв’язку з цим стає актуальним факт імовірного прототипу ім’я сусіднього іспанського хороніма Астурія (ісп. Asturias NB форма множини) < ранньо-ірл. [astur] ‘подорож, дорога’ [68]; можливі репліки в Україні: р. СТИР, р. ЩИРА, -ець **Лв**, -ське **Чк**, **Кг**, ЩУРІ **Вн**, -ка **Хм**, -івці **Вн**, **Хм**, -івка **Чг**, **Хк**, **Кг2**, -ин **Вл**, -ове **Дц**, -овичі **Лв**.

5. Так само з південних, половецьких теренів України походять виявлені *ознаки асиміляції вкрапленй римлян і греків*. Вивчаючи розвиток Черняхівської культури, М.Щукин зазначає, що «певну роль у формуванні [її] могли відіграти й вихідці з римських провінцій – легіонери, що перейшли на бік варварів, військовополонені, захоплені на Балканах і в Малій Азії» [44, 160]. З письмових джерел відомо, що лише під час походу 251 р. на бік Кніви перейшли 10 тисяч римських легіонерів (Iord. Get., 90; Zos. 1.20-21; Zonar. 12, 19; Сагарда 1916; Щукин 1991а; Лавров 1997) [44, 160]. Ознаками асиміляції можуть бути дані топонімії, як-от назви трьох сіл *Стратіївка* **Вн** (пор. гр. στράτιά ‘військо’ або στρατήγία ‘область під орудою стратега’ [77, IV, 116]; гр. στρατιώται означало лише професійних військових на відміну від ополчення ὄμιλος (пор. ὁ πολὺς ὄμιλος καὶ στρατιώτης ‘багато озброєних і солдатів’ [77, III, 116]) (неподалік, імовірно у с. Данилова Балка, знайдено трофей 251

р. – скляну кулю зі скіпетра Траяна Деція [3]; деталі [36, 98–125]); також с. *Ладинь Вл, Ладинка Чг, Ро-мейки* гр. Рюцаїка ‘грецька мова’ **Рв**, *Рюм-івське Rūm Мк, Рюми-ине Км* *römisc*.

Про ці ж процеси свідчить наш унікальний серед слов’янських мов простий майбутній час дієслів (*тити-меш, їсти-мемо*), що сформувався під явним впливом ранньо-романської моделі (пор. іт. *berg-ai, manger-emo*), також сепаратні запозичення (*цибуля, цятка, чини, царина, гляг, злягатися, глек* < лат., ром.; *халепа, левада, комо-ра, лиман* < гр.), – деталі див. *Тищенко К.М.* Італія і Україна. – К., 2009. – С. 39–43.

6. Асиміляція залишків готів також пов’язана з районами скупчень готських топонімів на теренах наддніпрянських половців і прилеглих землях. *Готи в Куманії* за свідченнями ще й у 1404 р.: їх знали як германомовних християн з родоводом від північних народів (І.Галоніфонтибус) [26, 39; 61, 120]. Варязький Київ не відав про залишки давніших скандинавів або ігнорував їх (*Трахтемирів/Заруб, Седнів/Сновеск* [37, 273–274]); тепер готський слід виявлено у топонімії, епосі, словнику, генетиці українців; значить, *він міг вижити лише у середовищі половців*, яке зберегло тяглість населення, історичної і етнічної пам’яті, козацьких дум.

Назви *Дерев’янки і Крутенькі* можуть продовжувати геноніми III ст. *тервінги і грутунги* з околиць вельбарських селищ на Віслі [36, 67–68]; пор. ● б. *ДЕРЕВ’ЯНКА* у с. ТОРське Дц Кр. Лиман: СТАВки; ● *ДЕРЕВ’ЯНКи Вн* ШАРгород: КОЗлівка, ПОКУТине; ● *ДЕРЕВ’ЯНКи Кв* Васильків: ^БЕРЕЗЕНщина; КОДАКи; ● *ДЕРЕВ’ЯНКи Ль* Золочів: ЗаСТАВне; ● р. *ДЕРЕВ’ЯНКА = Derewenka Ль* Жовква: ПідДЕРЕВЕН-Ки, ДУМичі, ГЕРУСИ, МАЛДРИКИ; ● *ДРЕВИНІ Вл* Іваничі: ЗаСТАВне (терени *полоців*). Матеріали про назви «Дерев’янк-и» сумірні з концепцією, за якою нащадки готів-*тервінг-ів* (з гот. *triu* ‘дерево’) під дещо зміненим ім’ям зі слов’янським «L erentheticum» («вставним л») згодом могли взяти участь в етногенезі *деревлян* [81].

Пор. також ● *КРУТЕНЬКИ Чв* ХОТин: СТАВчани; ● оз. *КРУТЕНЬКІ* біля с. Лапутьки **Кв** Чорнобиль: ^ГУБИН; ● *КРОТЕНКИ Пл* Пл: ГУТИРівка, РУНівщина, ГОНТАРі, ОЛЕПІри; ● *КРУТЕНЬКе Лг* Кремінна: БУТове; ● *КРУТЕНЬКе Дп* Орджонікідзе м/Р: ЧОРТОМЛик; ● оз. *КРУТЕНЬКе* у кол. с. Старосілля **Кв** КСв: СТОЯНка; ● оз. *КРУТЯКА* у с. Пекарі **Чк** Канів; ● *КРУТЕНЬКе Кг* Голованівськ: ОДАЯ. NB: характерне вагання флексії – *Крутеньк-і/ -и/ -е*.

Мовні контакти готів досліджені в Іспанії та Італії, де готська мова залишила запозичення (*guetga, jardin, rıco* та ін.) [57; 56, 186], як і у мовах Східної Європи: укр. *хоружва* (*hrugga*), *дрібний* (*ga-draban* ‘витесувати’), *многий* (*mnags*), *кутя, дума* (гот. **dōms*); *щирий* (гот. *skeirs* ‘світлий, ясний’), *тризна, глей, спритний* (В.Мартинов у [18, 17–18]); є запозичення через готську з грецької (*церква, піп*). Сепаратні українські готизми: *лихва, лихвар, мито, митник, митниця, вара, ні вари ні пари, вориння, о-чуняти* (Гр. **УИДНАН** *ga-qınan* ‘одужати’), *хнюпитися, по-хнюпленій* (δισ-**ΗΝΙΟΠΑΝ** *dis-hniupan* ‘розбити’), *на-хромитися*, ст. *ус-хромити* (**ns-hramgan** *us-hramjan* ‘розп’яти’), *ус-кробати* (**ns-grabgan** *us-graban* ‘утікти’), *цимбрувати, цямрина* (**timbrgan** *timbrjan* ‘будувати’), – прототипи з кн. J.Wright [36, 15, 147–151]. За М.Рахном, історичні слова готського походження збереглися в мові козацьких дум, як-от *барва* (*farwa*), *саразд* (*razda* мова), *трунок* (*dragk*), *ушкали* (**wiskoi*), *чуб, чуприна* (*skuft*),

шати (*hetaz) та ін. Є кальки з германської (*домотур/ домонтар* – heimskgr; «через мечу *положено*» – пор. нім. vor dem Schwerte)» [26, А14]. У виразі «через мечу» – живий мовний доказ реальності контактів: збережений жіночий рід слова *меч* відповідає лише кримготс. муча жін. р., готс. meki жін. р. [36, 495].

Нещодавно у назві с. *Трахтемирів* Кв на Дніпрі упізнано готське ім'я Tructe-miro з документів Астурії та Галісії [51, 351]; Tructe-mirus [Druht + /mer], kasa Tracte-miri [52]; також Gav-ila ~ *Гов-ілів* Tr2, Cis-ilu ~ *Кис-ілін* Вл, *Кисел-* 19 назв, *Кисл-* 13 назв. Це визначило нову якість дослідження, адже *основа щоразу засвоєна разом з формантом*: такі назви могли виникнути лише за *місцевої* готської доби.

Таке припущення було б підтвержене (або спростоване) залежно від виявлення інших назв того ж історичного кола в Україні. Цілеспрямований пошук виявив 180 таких відповідностей; наслідком стала монографія «Ключі з Астурії від минулого України» з відновленою з топонімії картиною історичних подій II-IV ст. [36]. Прототипи топонімів України тієї ж доби знайдені в іменах власних з документів не лише Астурії (А.Кортезан, 1912; Й.Піль, 1950), але й Галісії (О.Коссю/ М.Коста, 2004). При цьому просторова віддаленість прототипів від України – не перешкода: вона пояснює історію розселення племен у Середньовіччі.

Розглянуті українські назви – вторинні щодо готських. Зокрема, це видно з того, що складник *-ил-/ -іл-* є в них частиною нерозкладної основи, яка саме тому переважно приймає вторинні суфікси *-ин, -ів* тощо. Елемент *-мир-* краще зберіг свою природу іншомовного форманта, адже є 16 назв *ТуМИР, БуїМИР, СолоМИР, ДуМЕР, ПереМИЛЬ*, – і тільки 6 назв *КисЕЛІ, МотІЛІ* (пор. і *ТевЕЛЛівка*). Разом з тим, деякі з цих топонімів фонетично старіші від імен з Астурії та Галісії, як-от назви того ж с. *Трахтемирів*, платф. *ТороХтяний* біля с. Зарічне См Білопілля, сіл *РиХальське* Жт, *РиХли* Чг або потоки *ФрУмлів* і *ФрУнлів* ІФ Калуш, р. *АвУнда* у Криму (Гурзуф, Артек): пор. імена власні вестготс. *TraCtemirus, TruCtinus, RiKila; FrOmildus, FrOmilio, FrOnilli, AvOnda* [52] при давніших готс. *drauhti, Rechila; fruma* ‘перший’, *frujinōn* ‘панувати’ [84, 317-318], [*Avi + unda*] [52]. Це можна пояснити тим, що готи прийшли на Дніпро раніше (II ст.), аніж вестготи за Піреней (V ст.), – а отже, наддніпрянські назви хоча і вторинні щодо вестготських, але є репліками давніших місцевих готських імен.

Трахтемирів і 110 топонімів його кола – це і є імовірні місця асиміляції готів. Дві лінії оборони Змієвих валів ескарпами на північ (!) (*Яцьки–Стугна* і *Вільшан-ка–Обу-хів–Дерев'яна*) призначалися явно для захисту району Трахтемирова.

Серед реплік імен власних того ж часу, але іншої структури було упізнано імена готських королів Теодориха (● пот. **ТОДОРИК** у с. Ниж. Березів ІФ Косів), Liuba і Leovi-gildus (● **ЛЮБИДВА** Кв «два Люби»), Витізи (● **ВИТЯЗівка** Кг Бобринець: СОРОЧАНове, ЄЛА-Нець; -ев Чк), королів севів Малдри (Maldras 456-460; ● **МАЛДРИКИ** Льв), Рехіли (див. вище), Мирона; королів вандалів Гунтериха і Гензериха (399-477; ● пот. **ГОНТАРка** ІФ2, Чв; **ГЕНЗЕРівка** Кв); імена Gavinus (● пот. **ГАВИНів** і пот. **ГОНТАРка** у с. Малий Рожин ІФ Косів; яр **ГАВЕНський** Дц), Naustri (● **НОЗДрище** Жт, -івка Лг), **Sindarius, Sinthar** з герм. -і- [49, 138] (● пот. **ШИНДРівка** у с. Шешори ІФ Косів; с. **СИНДАРевське** Чг Ніжин (поруч у с. Пашківка знайдено готську фібулу [44, 264, вкл. 5-1]), Catiuelas (● **КАЦІВЕЛІ** Км), Calabacinus (● **КА-ЛАБАТИНе** Мк), Cortelaza (● **КОРТЕЛІСи** Вл), Courovees

(● **КУРОВЕЧКА** Хм). Етнофорні репліки: *КОДАК* Дп, -и Кв, *Стара ВАНДАЛівка* Од, *Нова ВАНДАЛівка* Од, *БУРГУНка* Хс.

Ще у ХХ ст. М.Фасмер і О.Трубачов виявили в Україні цілу мережу готських назв річок [40]: *Стинавка* Лв; пот. *Щирець* Лв [43, IV, 507]; *Полтва* Лв, Рв; *Ікава* = *Іква* Рв, Вн; *Витвиця* ІФ, *Молода* ІФ; *Пилява*, *Піскава* ІФ, – пор. герм. *fisk-ah(w)a ‘рибна річка’; *Видава* Хм; *Тирихва* Вн, *Валява* Чк; *Танискава* Пл, *Мурафа* Хк; *Рандава* Хк < герм. *rand ‘берег’ + a(h)wa ‘вода’, *Велибок*, *Вітава* Дц. Також с. *Танява* ІФ; р. *Авунда* (з-під г. *Авинда*) в Гурзуфі у Криму < [Avi + unda] [52].

7. Свого часу В.Топоров присвятив окреме дослідження топонімічному сліду у Європі супутників готів *балтіє-галіндіє* [39] (пор. і в нас *КОЛИНДяни Тр* та ін.). В Україні є інші назви сіл з типово балтійським формантом -монт (*СУДИМОНТ* Хм Шепетівка, *РЕЙМОНТовичі* тепер «Богунівка» Рв Берестечко, *РЕМОНТівка* Вл Любешів, пор. Ейсмонт, Наримант), сотня топонімів з формантом -иши («лакмусовий папірець литовських назв» [4]), як-от: *ЛитвиШКИ*, *ЛитвиШКІв* Пл; *ШуШКИ*, *РевуШКИ Вл*; *ПерШКИ*, *СтаШКИ Жт*; *БорисиШКИ*, *ДовгелиШКИ Рв*; *КлиШКИ*, *ПолоШКИ См*; *КліШКІвці*, *ФоШКИ Чв*; *БиШКИ Тр*; *АбаШКИне*, *ТиШКИ Хк*; *ФолюШКИ*, *ЮШКИ*, *РомаШКИ 2 Хм*; *РяШКИ*, *ОстроуШКИ Чг*; *РосіШКИ 2 Чк*. Існує помітний пласт топонімів від балтійських основ: *КОРЖ*- дпрус. *kargis* ‘військо’; *БАКША* лит. *bakšta* башта, *КАЛІН*- лит. *KALINys* ‘полонений’, *КРИВ*- лит. *kareivis* ‘воїн’, -*ГРОБ*-/ *ГОРБ*- лит. *grobis* ‘здобич’, *ЗУБ*- *zuobens* ‘меч’, *ТЕРН*-/ *ТАРН*-/ *ЧОРН*-/ *ЧЕРН*- лит. *tařnas* ‘слуга’; *КАВІОНки* См Глухів: латв. *kaviens* ‘поразка’. Значний пласт балтійських (переважно литовських) запозичень наявний в українському словнику: *толока*, *ремесло*, *лунатий*, *кирпатий*, *заішерхнути*, *грудка*, *жлукто*, *пелька*, *клуня* та ін. (Ю.Лаучюте).

На прадавній місцевий складник козацтва вказує реалія «*Чорна рада*» – козацька рада, «в якій, крім старшини, брало участь велике число рядових козаків (у Ніжинській раді 1663 р. було **40 000** (4000?) самих лише прибічників Брюховецького [46, II, 251]. – К.Т.). Традиційно слово «чорна» виводиться від «чернь» – термін, що ним старшина окреслювала рядових козаків, а також нижчі стани суспільства» [10, X, 3759; 46, II, 250]. «Много козаків значних чернь позабавала» Л.С. 77 [32, II, 479] (пор. і *дівку-чернявку* з фольклору). Але чому *Чорну раду* сучасники звали ще й *Чернецькою радою*? [12, 1075]. Що спільного між *черню* і *черницею*? Показано, що цю мовну логіку розкриває лише литовський словотвір: *Diewo tarnas* – слуга Божий (*чернець*), *tarnas miesto* – слуга *військовий* (букв. міста), *tarnai чернь*, *прості люди*.

Це спонукало до дослідження історії відповідної української топооснови. *ЧЕРН*- (*Черняхів*, *Чернігів*, *Чернівці*...) < **чернь** як можливого продовження лит. *tarnai*. І справді, саме з балтійських мовних фактів випливає висновок про глибоку структурну відповідність цілого гнізда топонімів від лит. *tařnas* ‘слуга’ [55, 1060; 66, 780] з вірогідним слов’янськими продовженнями у вигляді *Чорн*-/ *Черн*-.

На зв’язок лит. *tarn*- ~ укр. **Чорн**- вказують топонімічні моделі з поморфемними відповідностями складників: с. **Черн**-**ІК** ~ лит. *tarn*-**ІК**ас слуга; оз. **Чорн**-**УХа** ~ лит. *tarn*-**ІУК**ас служка, **Чорн**-**ІШІ** ~ *tarn*-**ŪS**-tė служіння; **Черн**-**ІН** Кв, Рв, **Тарн**-**ІНу** Pl ~ *tarn*-**ІN**-is ‘служити’; бол. **Чорн**-**ОВ**-**ІШца** ~ лит. **tarn*-**ĀU**-t-**ŪSTĒ**, б. **Чорн**-**ОВ**-**ІВ**-щина. Сусідства:

Czem·INa ^Tarn·OWa Łąka; ТАРНоруда ~ ЧЕРНява Хм Волочиськ, ТАРНАВка ~ ЧОРНОкінци Тр Чортків, пот. ТЕРНичний = ТАРНичний п ЧОРНОго Черемошу ІФ, б. ТЕРНова = КОРНая *Ч-?; яр ТЕРНИГів Дц (пор. модель Чернігів).

Ключовим аргументом стали назви від основи з превербом лит. ра- ~ слов. Па-/По-/Под-, зокрема, унікальний ойконім **ПА·ТАРН·ОВ**ічы (тепер безнадійно скалічений на *Татарновичы* біля сіл Антопаль і Выгода Ву Брэт [54]; прототип **РА·ТАРН·ĂV**imas ‘об·слуга’) – поряд з **ПОД·ЧЕРН·ĖВ**о РФ Орл., **ПО·ЧЕРН·ЯЕВ**о 2 РФ Новг., **ПО·ЧЕРН·ИИ**о РФ Калуз., **PO·CZERN·INO**, -ia, **POd·CIERN**ie Pl, **PO·ĀERN**·y -ice Cs, **PO·CRN**je BiH. Литовська лексична основа РА·ТАРН-/ Па·тарн- пояснила інакше не мотивовану основу По·черн-, а РА·ТАРН·ĂV – основи Па·тарнов- і По·чернів-. Ця словотвірна модель надає переконливості й іншим наведеним українсько-литовським відповідностям тієї ж лексичної групи. При цьому цілком очевидно, що добути висновки стосуються бічного, місцевого розвитку лексеми *чорний* і не зачіпають її основної етимології саме як лексеми з широкими індоєвропейськими паралелями.

Істотною виглядає роль таких «селищ слуг» в урбанізації теренів **черняхівської** культури. Це видно з теперішніх назв-продовжень *Чернігів, Чернівці, Чернин, Чернява, Чернятин, Черниши, Черняхів, Чорнобиль, Чернчегородок* на Волині [29, II, 537] тощо (у реєстрі сучасних назв – 100 ойконімів від основи Черн- і 78 від Чорн- [60]).

Балтійська участь у формуванні топооснови Черн-/ Чорн- має відповідність в інших балтійських основах топонімії України (переважно із згадками війська): лит. *karias* і *kağauna*, латв. *kaŗš*, *kaŗa spēks* ‘збройні сили’ (пор. авест. *kārā*; *ŗpah*), давньопрус. *kragis*, *kargis* (пор. податок *корговицина* у часи ВКЛ [16, 101] і *Коржовий шлях* уздовж Дніпра [46, 67]). Балтійським плем’ям були й *галінди* з племінного союзу вандалів: етнонім галіндів на карті Європи та їхні давні міграції дослідив В.Топоров (а М.Щукин пов’язав із знахідками ножів туровського типу).

8. **Початковими козацькими районами** є Поділля і Волинь. Поділля було й частиною **Куманії**: *Більшівці, Борців, Сатанів, Кадіївці, Горошеве, Горшківка, Соко-лець*... На Поділлі виявлена також значна група топооснов з **готськими** прототипами (*Говилів 2, Турильче, Манилівка, Трусилівка, Станилівка* та ін.). В описі походу проти татар **1489** р. зауважено, що поляки могли успішно просуватися подільськими степами лише тому, що *мали провідниками місцевих козаків, які добре знали свій край* («*tajac wodzē kozaki tych tam miejsc świadome*») [5, 45].

На Волині зауважені інші **готські** топооснови (*Когильне, Барилів, Реклинець, Моделив, Шишелівка* та ін.). Однак Волинь – не лише область пам’яток готської вельбарської культури, але водночас і частина **Куманії** (*Половецьке, Полонне, Пулганів, Сокаль*), а згодом – один з районів початку **козацьких** переселень на Дніпровський Низ. «Серед кріпаків **[на Волині]**, особливо тих, хто мав засоби виробництва, була певна кількість можних і багатих. Про них С.Грондський писав: «*Найзаможніші* з селян, навіть батьки родин, накопичивши певне майно, забирали його і, не спитавши дозволу у своїх панів, ішли в козаки, звідки їх було неможливо повернути» (S. Grondski, *Hist. belli cosaccopolonici*, с. 21)» [5, 47].

Двокомпонентні **готські** топооснови відомі й на сусідньому з **куманським** Поділлям **Покутті** (по + ?Kuthia Готія; *Витилівка, Годилів*), де 1490 року проти шляхти й

польського уряду почалося повстання під проводом **Мухи**, яке сучасники вважали козацьким. Польський уряд послав проти Мухи шляхетське військо з підсиленням від Пруссії. Повстанці зазнали великої поразки під Рogaгином [10, V, 1669].

Інші двокомпонентні готські топооснови відомі й у такій частині Куманії, як *підень Київщини* (пор. рід місцевих володарів за Литви на прізвище «Зе Сквири Половці» [16], топоніми *Обухів, Обухівка, Тетіїв, Великополовецьке*, а з іншого боку: *Кутелів, Трахтемирів, бол. Куржуківські Каварті, оз. Крутяка*). Найраніші дані про козаків на Київщині датовані 1492 і 1499 р. [5, 45].

З якого ж матеріалу сформувалося слово *козак*? Ґ.Кун зауважує, що дзвінкі пропривні між голосними в куманських говірках звучали як щілинні – **azam** замість **adam** ‘людина’: так є і у мові казанських татар і чагатайців, де **kazak** вимовляють замість **qadaq** ‘цвях’, а **Izil** замість **Idil** ‘Волга’ [64, хсviii]. Значить замість *ghadal і *kodak половці казали għaṣal і soṣac. (Якщо għasal перед soṣac – синонім, то це *ghadal; пор. і прізвище укр. Ґдаль.) Інша кипчацька риса куманської – **k-** на місці огузьких g- (як в каз. **ketti** при тур. **gitti** ‘прийшов’).

Можлива етимологія *soṣ:ac* < *God-ak не суперечить генетиці (третина українців мають Y-гаплогрупу I [33]), ні поширеності основи Коз- (127 назв): *КОЗЯТИН* (4), *-ова, -оВАТа, -ачани, -аківки* (є теорії, що виводять козацтво з «залишків давніх «вільних» хліборобських громад степової України» [5, 17]). Існує і збіг словотвірних моделей: *Кo^{pl}/-ак* Дп, Жт, Рв; *-аки* Кв, Лв; *-ацьке* 9 назв; *Кo^{pl}/-нка* Жт, Кв.

Слово *козак* – не «вільна людина», а «сторόжа, вартовий». З припущенням про те, що готська традиція вижила у половецькому середовищі, тепер легше пов’язати факт фіксації у тримовному словнику у складі Codicis Cumanici першої письмової згадки слова *козак*. Через Вікіпедію десятком мов поширено відомості про те, що найдавнішу письмову згадку слова *козак* залишили не поляки, не турки й не монголи, а ченці-францисканці. Слово-предок назви наддніпрянських *козаків* (з голосною -o-) уперше вжите у 1292-1295 рр. у тексті Codicis Cumanici і не “пізніше перейшло” до української мови, а залишилося в ній разом з українізованими (асимільованими) половцями (пор. О.Пріцак про “конгломерат степових племен за участю слов’ян”). Про написання *козак / казак* у М.Лескова [19, 637-638] пор. і Д. Шурхало (www.rbc.ua/stylar/dosug/istoriya-ukrainy-sem-luchshih-knig-kazachestve-1444251205.html).

Переклад куманс. **cosac**, пізньолат. *guauya* має примітку Ґ.Куна: «За Дю Канжем, *gaita*, тобто *варта, вартовий*», «те саме, що [перс. **توبیت** (*nowbat*) або [ар. **توية** [лат. «*excubiae*», «*custodia*» [укр. ‘варта, охорона’]]» [64, 118].

Оскільки слово **cosac** не має гармонії голосних (а-а), значить, воно *не є питома тюркським за походженням*, і це гостро суперечить офіціозу (Stökl), за: [5, 21-22]. Що більше, *кумани мали власні слова для поняття ‘дозорець’* – на с. 164 кодексу засвідчені синоніми *saht* і *sergek* [64, 234]. Ґ.Кун наводить до *saht* начебто аналог чагат. *sāqci* **ساقچی**, тут корінь *sāq* ‘будити, бити на сполох’. *Sāqci* і *Sāğci* вживані у тюркських текстах XI-XV століть. Слово існувало у тюркській мові *хакані* XI ст. Джерелом слова *sergek* може бути мад. *sereg* /’seręg/ ‘військо’ (звідси й нове укр. *шерег*), множ. *seręgek*; можливе й бурят. *серег* військо, війна [30, II, 421].

За сучасними для Г.Куна словниками 1837 і 1850 рр. слово *كوزجى* писали вже точніше *كوزجى*, вимову вказували [gœuɛʊtschi] тобто /gœʊʔçi/, означало воно “охоронець, наглядач; розвідник, спостерігач, вартовий” [62, II, 661] – то ж тут Г.Кун правий. Однак слово *гъозці* недавнє; у текстах до XIII ст. є *тільки* відмінні від *cosac gozetci, gozedci* (усі від *göz* *гъоз* ‘око’). Їхнього ж ровесника, *слова XIII ст. cosac у газеті туркських текстів немає*: отже, знову – це слово не тюркське, а прийшло. Поготів *немає джерел* накинутаго згодом значення *”вільна людина, кому хоче, тому служити”. У такому разі елемент -ак- є суфіксом (укр. *слов-ак, русн-ак, прусс-ак, нім-ак, подол-як, земл-як*, прізви. *Гд-ак* (пор. *Гзак!*), *Приц-ак; Литвяки* Пл, *Подольки* Чг, *Слободяки* Лв). Цей суфікс не лише “східнослов’янський” [13, 110, д], але і пол. *krakowiak, polak* (і прізви. *Widlak, Mań-czak; Gd-ak-owo* Pl; і лат. -acus, фр. -aque (топоніми на -acus: *Campiniacum, Latiniacum, Victoriacum*: *Champigny, Lagny, Vitry* [69, 181]); і прованс. -ac (*Cahuzac, Lissac, Ganac* F): пор. гот. *Bitaco* (*Битакове Озеро* Пл), *Quiŕiacus* (*Кирякове* Пл), *Zarŕaco, Didacus* [52].

Найраніша Січ була на острові Бучка. Ім’я острова *Бучка* або *Буцький* походить від слів «[буц], [буцьк] ‘прізвисько подолян, волинян’ « [9, I, 312]; отже це «острів подолян і волинян»; а в разі виведення [буц] з **бут** (див. далі) – «острів здобичників». Пізніша назва острова *Бучко* (*Буцьки*) – *Томахівка* – пов’язана з перс. *تماشا* [tamāša] ‘огляд, розгляд’ і свідчить про те, що тут *наглядали за Дніпром і Диким Полем*. Виявлено 42 випадки *сусідства відразу трьох основ* ТОМАШ-, ПЕТР- і КАЛІН- (у **9 районах** (!) – це сусідні села): пор. ір. *patraua* ‘наглядати’ і лит. *kalynus* ‘полонений’. Тобто за змістом це селища з вартою біля сіл полонених татар, адже «з історичних джерел відомо, що взятих у бою полонених козаки... використовували як робітників» [41, 450]: назви *Петроселівки* тотожні *Томахівкам, Сторожницю, Стражгороду*.

Способом життя козаків був *бутинок*. Якщо *буц, буцько* – лише ‘подолянин’ і ‘волинянин’, тоді непояснені топоніми від такої основи *саме на Волині й Поділлі*: БУЦини, БУЧин **Вл**, БУЦики, БУЦнів, БУЧач **Тр**, БУЦні **Вн**, БУЧки **Жт**. До двох таких назв є синоніми, у яких -ч- < -дч-, а -ц- < -дс-: ● р. *БУЧа* = БУДша, **БУДча** (*бут-?) у с. ЯСНОгородка Кв КСв; ● стр. *БУЦкой* 1785 р. = **БУДський** (*бут-?) у с. БУДи См Охтирка: ЛАНТРАТівка [28, 79, 74]. *Імовірно, що й інші топоніми з початком Буч-/ Буц- походять від основи Бут-* (пор. санг. *butye*, англ. *booty* ‘здобич, награбоване добро’), укр. ст. *бутинокъ* ‘здобич’ < *boot-* + *-ing* (пор. “виходить на поле или на низъ за добычей – **бүтынкомъ**» [16, 404; 42, 53].

Слово *бутинок* – германізм з непересічною історією: фр. *butin*, ісп. *botin*, іт. *bottino* ‘грабунок’ [63, 72]; *морський термін з ганзейських міст*; *butiner* ‘грабувати’ (XIV-XVI ст.) [53, 121; 50, I, 159]; від с.-н.-нім. (ūt)*būten* ‘розподіляти (здобич)’ мала існувати форма **būting*, прототип укр. ст. **бүтынокъ**; слово могло прийти з Балтики у XIV-XV ст.; у відозві до руського народу Богдана Хмельницького сказано, що предки русинів первісно вийшли з Помор’я балтійського; «спираючись на ці свідчення, Мацейовський у своєму дослідженні 1852 р. (с. 711-713) твердив, що поморяни, звані варягами, дали перший поштовх утворенню славного Запоріжжя, *слов’янської інституції, перенесеної з Балтики на Дніпро* [26, 17] (справді, князівський літопис не раз розкриває що ж рису й у варягів);

у Стрийковського – кiedy się pod Włodzimierzem na Wołyniu butjnkowali y dzielili [79, II, 521, 163]: видно українське посередництво в історії польського слова, інакше сполука -ti- мала б вигляд -si-: *butjnkowali, – чого насправді немає.

Слово *sich* застосовували і до січового укріплення, і до Запоріжжя в цілому, а також до залоги реєстрівців [5, 259]; в 11 адміністративних районах України неподалік один від одного існують географічні об'єкти з назвами від двох різних основ: Січ-/ Сич- і Буц-; при цьому в 5 контекстах це *сусідні об'єкти* (знак ^): прот. *СІЧА* ^БУЧин Вл Любешів; *ПаСІЧне* ^БУЦЬКівка Хк Валки; *ПаСІЧна* ^БУКове ІФ Надвірна; пот. *БУ-Цізьський* ліва притока р. ^СІЧІ Лв Мостиська; *БУЦин* ^СЕК.УНь Вл. Ст. Виживка. Варіанти основ Сич-/ Січ-/ Сек- поясними, наприклад, кількома різними відповідниками гот. **sakjo** 'суперечка, сварка' (свн. **sic** [63, 707], данг. **sæcc** 'боротьба, сварка, конфлікт', двн. **secka** 'боротьба') [71, 315]. У такому разі похідне від готс. *sakjo* мало б бути ***ga-sakjo** 'січовик' (спільник у боротьбі). Чи не це прототип слова *козак*? Ці слова – синоніми, що безперечно є істотним.

Стає можливим конкретизувати шляхи перетікання непояснено давніх готських впливів в український козацький епос – в рамках нового епізоду асиміляції на тлі недослідженої проблеми часового розриву. Гіпотеза *cos-ac* < **God-ak/ Kod-ak* зобов'язує системно розглянути скандинавські мовно-культурні аналогії козацьких реалій, що недавно і зробив М.Рахно. Виходячи з того, що стародавній готський світогляд залишив слід в українських козацьких думках, дослідник робить висновок, що специфіка сюжетів дум зі скандинавськими паралелями є одним з етноідентифікаційних факторів при виявленні готських контактів і складником національної ідентичності українців [26, 67].

«Вестготи й вандали, пише М.Рахно, принесли скандинавську епічну традицію на Піренейський півострів, а остготи, герули та інші... до Північного Причорномор'я... Встановлено, що епічні перекази давніх германців стали основою для створення пісень про битви й героїв у негерманських народів, які асимілювали їх після Велико-го переселення народів». У XIX ст. в дискусіях про *козацьке середовище побутування епосу* українців та його витоки виявлено близькість українського і скандинавського епосів. «М.Богомоллов ототожнював варягів і козаків, Є.Класен виводив козацтво від готів, О.Вельтман вказував на паралелі між українським козацтвом і бургундами та лонгобардами» [26, А7, А4], в українському весільному обряді знайдено впливи готської ідеології та суспільного устрою [11, 702].

Яскравою паралеллю до германського епосу є виразно відмінна від епосів інших слов'ян дума чи історична *пісня про Байду*, основним суспільним призначенням якої є виховання в молоді зневаги до смерті. Для ментальності українців постать Байди знакова. До кола зіставлень М.Рахно залучає тут оповідь Саксона Граматика про Вітсерка, сина Рагнара, який помер 845 р. «Вражає те, що Вітсерк загинув через обставини, схожі на обставини смерті Байди». Схожа доля і у іншого сина Рагнара Ейріка... (Прицак 1997, с. 223)» [26, 43-44].

Кінець думи про Байду, записаний у с. Рулікова (тепер *Руликів*) Васильківського пов. фольклористом Е.Рулікowskim (1879): «Ото ж тобі, цару, за твою кару». / Узлились яниченьки, стали його рубати, / стали янгели крильми трепати, / стали його тіло і душу до небес брати» (Rulikowski 1879, s. 135). Цю обставину, що суперечить християнському

канонів, царська цензура при одній з публікацій вилучила. Очевидно, що це ледь змінений скандинавський мотив валькірії – бойовничих дів, які забирають витязів на небо до Вальгалли для їх пізнього оживлення [26, 45].

Доказовості темі надає і наявність у топонімії України назв від основи, що нагадує ім'я Байди. На її давні історичні зв'язки вказують факти існування такої ж основи серед вестготських топонімів Каталонії: **Beida** [52], а також у Польщі й Німеччині. Прототипом ім'я може бути готс. *ga-baidjan 'змушувати, чинити моральний примус', каузатив *baidjan 'присилувати', пор. дісл. beida, данг. bædan (анг. abide), дсакс. bēdian, двн. beiten 'вимагати, примушувати' [65, В7, В56; 71, 32]. Звідси ім'я Beida означало б "сильний духом", "той, хто примушує себе", що цілком відповідає образу Байди з "Пісні про Байду". Ознака давності основи в Україні – її майже виключне поширення серед гідронімів: ● крин. БАЙДо́ва у с. Берестяги Кг; ● став БАЙДо́вий у с. Родниківка Кг; ● оз. БАЙДо́ве у с. Брусилів Жт; ● б. БАЙДУ́нова л Вел. СКЕЛЮВАТОї Міусу Дц; ● р. БАЙДА́лів Яр у с. ДРУ-Жне [41, 29] drauht- Вн; ● р. БАЙДА́кова біля с. БАЙДА́кове Кг; ● с. БАЙТА́ли Од; ● с. БАЙДі́вка Лг.

Серед епосів слов'ян драматична героїка наявна тільки в козацьких історичних піснях. Інші германські відповідники кобзарського репертуару (невільницькі плачі) виникли з поховальних гімнів. Цей спадок українці могли засвоїти лише у складних суспільних процесах за участю германського етнічного елемента [26, 7]. З часом такі процеси поширилися й на схід: пор. участь готів в етногенезі молдаван, румунів, кримських татар, росіян, українців і народів Північного Кавказу [44, 10]. Носіїв героїчного епосу (сліпців-кобзарів) – і, відповідно, середовища для його побутування – серед казаків Дону й Уралу не було. Натомість акад. Б.Рибаків знайшов слід готських подій в епосі *адигів*, записаному Ш.Ногмовим [27, 18-22]; є там *Адиль* (пор. *Атица*, але і Nedyl 'Тиль' [61, 108]) і «антський князь *Баксан*» (Воз, традиційно Бож, але у фр. вид. 1869 р. *Вох!*).

Вже «Ф.Боденштедт виявив в українських піснях і думках адаптовані германські слова... Ф. Дж. Чайлд, ознайомившись із виданою М.Максимовичем думою про Олексія Поповича в перекладі німецькою Ф.Боденштедта, навів її... як паралель до шотландської балади про сповідь Робіна Брауна [26, 4-5]. Низку скандинавських аналогій в цій думі запропонував М.Сумцов: «якщо вже й шукати родичів малоросійського Олексія Поповича, то останні виявляться не у Великої Росії, а в Швеції, Норвегії Данії, Англії...» (Сумцов 1894, с. 3). За висновком ученого, «набагато ближче до малоруських дум лежать... північно-європейські балади» (Сумцов 1894, с. 5) [26, 48], адже «всі гріхи Олексія Поповича мають відповідності в західних переказах. Зокрема, образи матері (і сестри) є в шотландській пісні, зневаження й розграбування церкви є не лише в українській думі, але й в оповіді архidiaкона Генріха XII століття, шведських і данських піснях, вбивство дітей фігурує не тільки в думі, але й у данській пісні з рукопису 1590 року, там само згадано про образу громади, односельців (Сумцов 1894, с. 16)» [26, 52]. М.Халанський навів паралель між українською думою про Івана Коновченка та німецькою поемою XIII ст. «Смерть Альфарта»... Д.Ревуцький вказав на паралелі вішому сну Алкан-паші в думі про Самійла Кішку в германському та французькому епосі... Р.Льове [писав про] потребу пошуку слідів германської мови в говірці чорноморських козаків» [26, 5]. М.Рахно показав низку аналогій серед епізодів текстів козацького епосу, а також у складі так званих формульних дій [26, А13].

Витоки зимових обрядів: коляда. Для реконструкції етапів формування ментальності українців істотно вивчення витоків не лише героїчного епосу, але і обрядів. Слов. *коляда* і рум. *colindă* прийшли з *західнороманських* форм: лат. *calendae* ‘місяць’; у мові трубадурів *Різдо*: «Provençal *calendo* ‘Noël’ “ [45, X, 135]; катал., ісп., порт. *Calendas*, іт. *Calende*” ‘Різдо’ [72, 292]; це знову вказує на вестготський вектор (пор. рурч. *Манжосівка*, *Мантролівщина*, с. *Тулушка*, См. *Кордубанове* Пл, *Курдибанівка* Тр, *Люби.два* Кв / *Els Monjos*, *Montrol*, *Tolosa*, *Corduba*, *Liuba*, *Liuvi.gildus* [36, 286–302]). Не всі *коляди* (річні дарунки) в Україні любили, адже козаки мали «*платити старості колядки (під Різдо) по 6 грошей*» (Архів ЮЗР... Док. № 16 [6, 117]; 1582 р. козаки скаржилися королю, що воєводи і старости «вигадують різні шарварки, *коляди і податки* (Жерела... Т. 15. Док. 34) [6, 153].

Літа, роки і Годи. У доповіді «O stanie suwilynym dawnych Słowian» І.Раковецький зазначав: «Під час свята Коляди (Ku-Ladu) (!) давали один одному дарунки, запевняючи в прихильності й дружбі... Те саме *свято* у деяких слов’ян звали **Godami**». К.Войціцкі додає, що челядь сільська ходить від господарів «**na Gody**» [83, 91-92]. Тобто у поляків, що мають питомі слова *lato* і *gók*, звідкись було ще й слово **Gody**, яке ніколи не означало *років*. Воно вживалося лише у множині й означало тільки Святвечір (укр. *Багату Кутю*) і колядування.

Кутя, Кутія, коливо. Після виявлення середньовічного поняття *Kuthia* ‘Кримська Готія’ [75] видно штучність пояснення слова *кутя* (страви і свята) як нібито назви всеслов’янського обряду. Насправді це слово є лише у 4 слов’янських мовах; його не можна було запозичити у греків, які самі його не мають, ані створити з «неясного за походженням» *кóккoс*, не будучи греком: пор. [9]. Згаданий Шільбергер засвідчив роздачу у Св. Софії в Костянтинополі *колива*, але не *куті*.

Слова *кутя* (страва) і *Багата Кутя* (свято, пол. **Gody**) стають у ряд до готизмів *церк-ва*, *хліб*, *ніст*, *ніп*, *страва*. *Кутя*, відомоме лише чотирьом слов’янським мовам (і невідоме у грецькій), – це ім’я Готії XV ст. **Kuthia**, **Cothia**. Ім’я засвідчене у Г.Шільбергера (*Kuthia sprauch*) і в мюнхенському кодексі *Cod. 18298 Lat.*, [82, 278, прим. 5]: «Item in *Cothia [sic!]* alter archiepiscopus, quod genus per se diversis linguis distinguitur et subditur in parte Thartaris et in parte Januensisibus” (“Також у Котії (Готії) є інший архієпископ, народ якого має окрему мову і підлягає частково татарам, а частково генуезцям») [36, 376]. Припущення про те, що у назві свята *Кутя* міститься саме ім’я країни *Кутії*, зміцнює польська назва цього свята *Gody*.

Важливе технічне поняття колядників і щедрувальників *береза* ‘повідник хору’ [7, 22, 29] може походити з гот. *barusnjan* ‘добре керувати’ (*administer well*) [65, 63], або прагерм. **burzjanan*: днор. *á-burgja* ‘опікуватися чим’, данг. *on-burzan* *to vouch for* (поручатися за) [71, 63]. Ці значення можна пов’язати з основами численних *Березівок* і *Березанню*. Тоді пояснимий і зневажливий суфікс -ань. (З іншого боку, не виключений зв’язок і з авест. *bareg-* ‘приймати до себе’, согд. **ambarz-* (‘mʁz-) ‘прийом’ [1, I, 137].)

Можливий прототип до укр. [*щадрий*], [*щадрак*], *Щадрий вечір*, якщо їх трактувати як проникнення (за В.Мартиновим), – це днор. *skattr* ‘податок’ [65, 309; 71, 336]. Тоді укр. *бедрик* можна співвіднести з **БЕДРЪНО ВЪЗДАНИЕ** ‘*πλουσίαν τὴν ἀνταπόδοσιν*’ тобто «багата зворотна віддача» [78, т. II, 70]. Витоки слова **БЕДРЪНЪ** ‘багатий, щедрий’

не досліджені. На нашу думку, в нього могло існувати і східне джерело – перс. **بدره** bādre ‘гаманець, калитка’ з ар. **بدره** badrat (в Україні є ур. *БЕДРАТове* Плі). За свідченням К.Войцішого (1830 р.), щедрування в українських селах відбувалося на Святийвечір – він же *«Багатий вечір»* (званий деінде *«багата кутя»*). Отже, у давнині не виключений синонім *Бедрънь вечерь, відомий і як *Щадрий вечір* [9, VI, 502] з імовірним прототипом сканд. skattfr ‘податок’. Ці синоніми мали повторюватися: “Щадрий вечір – *Бедрийнй вечір”, – як у прислів’ю до щедринок (не до колядок). Згодом *бедрийнй* вирівняло за аналогією звукову форму *щадрийнй* на *щедрийнй*, а само було далі забуте і замінене словом *добрийнй* (можливо, з метатеми б-д/ д-б: бедр-/ дѡбр-): «Щедрий вечір, добрий вечір». За аналогією до «Щедрий вечір» *» *щедрик* могло сформуватися «*бедрийнй вечір» > *бедрик*.

За свідченням М.Лескова, нащадки козаків вважали святого Саву своїм святим [19, VI, 202]: “На дворі в нас Варварин день, а то дуже небезпечно, – бо тут коло Варвари враз близько Микола живе, а Микола і є найперший москаль, і він нам, козакам ні в чому не допомагає, а все на московську руку тягне. Що там де не станеться, хоч і наша правда, – а він піде, так-сяк перед Богом наговорить, і все на московську руку зробить, і своїх москалів викрутить і вибілить, а козацтво скривдить. Боронь Боже нам і дітей у його ім’я називати. А ось тут же поруч з ним живе святий Савка. *Цей з козаків і до нас дуже добрий*. Який він там не є, хоч і не важливий, а *свого козака не видасть*». Я кажу: «Се так, та маломочний він, святий Савка!» А Дукач каже: «Дарма що маломочний, зате він дуже штукуватий; де його сила не візьме, то на хитрість піде і якось та відборонить козака. А ми йому в силі самі поміч дамо, станемо свічки ставити й молебень заспіваємо: Бог побачить, що і святого Савку люди добрі шанують, і сам на його увагу зверне, а він тоді й підсилиться»” [19, VI, 202] (пор. *САВИНці* 7 назв). Виходить, з певних причин у XIX ст. козаки на Житомирщині вважали «Савку своїм», а «Миколу москалем». Що більше, прямо вказано, що св. Сава з *козаків*, при тому, що за історією він насправді «з готів» [2, 155-157].

З того ж минулого імена козаків *Мухи* (муха меч), *Острияніці*, *Гонти*, *Трясила*, *Полуботка* (**Gastre** [Wistr]; **Gonta** [Gunthi]; **Trasilli** [Thras- + hildi] “запальний; герой битви”; **Falbatus** [Fald + hathu] [52])/ ful- + badu битва; с. МУХУВАТа Вн, -е СМ, ОСТРЕНЬКе Хк, ГОНТів Яр Хк, ТРЯСне Хк, ЗубоТРЯСівка Дп, ПОЛУБОТки Чг.

Генетично розмаїте козацтво об’єднала українська мова – таким є висновок з розглянутої проблеми асиміляції військової верстви. Частина назв козацьких реалій за походженням **питомі** (*обозний, оселедець, пернач, писар, потєбня, сотник, суддя, старшина, тростина*); інші реалії мають **західні** мовні витоки (*бандура, баишта, булава, бутинок, гамарня, гармата, гасло, герць, гетьман, дукат, дума, клейнод, козак, кунтуш, лицар, полковник, прапор, рада, скарбниця, хоругва/ корогва, шляхта, шиталь...*); не менша кількість ще інших реалій мають **східні** мовні витоки (*атаман, байдак, бунчук, талатан, тиря, джюра, жупан, каганець, келеп, кіш, кобзар, козак, козарлюга, курінь, люлька, осавул, очкур, сагайдак, сурма, товариш, товмач, тютюн, чайка, шабля, шаровари, шлях...*).

9. Процес **асиміляції половців разом з давнішими етнічними вкрапленнями** – важливий об’єднавчий чинник у формуванні українців; це не просто абсорбція, не звичайне уподібнення «готовому», наявному історичному цілому, – адже від нього й самі те ціле дістає шанс оновлюватися і ставати повнішим. «Асимілювати те, що ми

вивчаємо – це засвоювати його, робити його своїм, інтегрувати набуті елементи (знання, впливи) до свого інтелектуального життя» [73, I, 103]. Справді, і половці, і кельти, і готи не тільки “розчинилися в наших предках»: вони дали їм змогу засвоїти свої впливи – чим вплинули й на нас.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Абаев В.И.* Историко-этимологический словарь осетинского языка: В 5 т. / В. Абаев – М.-Ленинград, 1958–1995;
2. *Вольфрам Х.* Готы. От истоков до середины VI века. Опыт исторической этнографии / Х. Вольфрам. – СПб., 2003;
3. *Гамченко С.С.* Археологические изыскания 1913 г. в Подолье. Районы Савранский, Данило-Балкский и Завалье-Могилянский / С. Гамченко. – Рукопис. арх. ИА АН УССР; цитовано у: *Сымонович Э.А., Кравченко Н.М.* Погребальные обряды племен черняховской культуры / Э.А. Сымонович, Н.М. Кравченко // Археология СССР. САИ. – М., 1983. – С. 122;
4. *Гаучас П.* К вопросу о восточных и южных границах литовской этнической территории в Средневековье / П. Гаучас // Балто-славянские исследования. 1986. – М., 1988. – С. 195-215 і карти 1, 2 на вкладці;
5. *Голобуцкий В.А.* Запорожское казачество / В.А. Голобуцкий. – К., 1957;
6. *Голобуцкий В.* Запорозьке козацтво / В. Голобуцкий. – К., 1994;
7. *Дей О.* Величальні пісні українського народу / О. Дей // Колядки та щедрівка. Зимова обрядова поезія трудового року. – К., 1965. – С. 9-40;
8. ЕСЛН – Етимологічний словник літописних географічних назв Південної Русі / Відп. ред. О.С. Стрижак. – К., 1985;
9. Етимологічний словник української мови: В 7 т. – К., 1982–2012...;
10. Енциклопедія українознавства: В 11 т. – Київ–Львів, 1993–2003;
11. Енциклопедія українознавства. Загальна частина: В 3 т. – К., 1994-1995;
12. *Желехівський С., Недільський С.* Малоруско-німецький словар / С. Желехівський, С. Недільський. – Т. 2. – Львів, 1886;
13. *Жовтобрюх М.А.* та ін. Історична граматики української мови / М.А. Жовтобрюх. – К., 1980;
14. *Казакевич Г.* Кельти: традиційна культура та соціальні інститути / Г. Казакевич. – К., 2006;
15. *Казакевич Г.* Східні кельти: культура, ідентичність, історіографічні конструкції / Г. Казакевич. – К.-Вінниця, 2015;
16. *Клепатский П.Г.* Очерки по истории Киевской земли. Т. 1. Литовский период / П. Клепатский. – Одесса, 1912;
17. Кельтская мифология. Энциклопедия. – М., 2002;
18. Лексика Палесся ў прасторы і часе. – Мінск, 1971;
19. *Лесков Н.С.* Собрание сочинений: В 11 т. / Н.С. Лесков. – Т. VI. – М., 1957;
20. Літопис руський. – К., 1989;
21. *Марциал.* Эпиграммы / Марциал. – М., 1968 ;
22. *Мачинский А.Д.* Кельты на землях к востоку от Карпат / А.Д. Мачинский // Кельты и кельтские языки. – М., 1974;
23. *Мельниковская О.Н.* Племена Южной Белоруссии в раннем железном веке / О.Н. Мельниковская. – М., 1967;
24. *Мюра И., Петр Я.* Учебник верхнелужицкого языка / И. Мудра, Я. Петр. – Bautzen, 1983;
25. *Прицак О.* Печеніги / О. Прицак // Український історик. Журнал укр. істор. товариства. №1-2 (25-27). – Нью-Йорк–Мюнхен, 1970;

26. *Рахно М.Ю.* Слов'янсько-скандинавські відповідності епічних текстів (лексика, семантика, стилістика) / М.Ю. Рахно. – Дис... канд. філол. н. – К., 2014 (А – автореферат дисертації);
27. *Рыбаков Б.А.* Древняя Русь. Сказания, былины, летописи / Б.А. Рыбаков. – М., 1963;
28. Словник гідронімів України. – К., 1979;
29. Словник староукраїнської мови: У 2 т. – К., 1977;
30. Сравнительный словарь тунгусо-маньчжурских языков. Материалы к этимологическому словарю: В 2 т. – Л-д, 1975;
31. *Страбон.* География / Страбон. – М., 2004;
32. *Тимченко Є.* Матеріали до Словника писемної та книжної української мови XV–XVIII ст.: У 2 кн. / Є. Тимченко. – Київ–Нью-Йорк, 2003;
33. *Тищенко К.М.* Гени, мова, Україна / К.М. Тищенко // Український тиждень. № 16 (233). 20–26 квітня 2012 р. – С. 28–58. (Редакційна назва вкладки: «Правда про походження українців»);
34. *Тищенко К.М.* Етномовна історія прадавньої України / К.М. Тищенко. – К., 2008;
35. *Тищенко К.М.* Іншомовні топоніми України. Етимологічний словник-посібник / К.М. Тищенко. – Тернопіль, 2010;
36. *Тищенко К.М.* Ключі з Астурії від минулого України / К.М. Тищенко. – Київ–Дрогобич: Посвіт, 2015;
37. *Тищенко К.М.* Халіфат і сівера / К.М. Тищенко. – К., 2011. – 496 с.;
38. *Тищенко К.М., Казакевич Г.М.* Відродження кельто-слов'янської концепції О.Шахматова: нові факти мови й історії / К.М. Тищенко, Г.М. Казакевич // Вісник Львівського ун-ту. Серія філолог. Вип. 59. – Львів, 2013. – С. 143–153;
39. *Топоров В.Н.* Галинды в Западной Европе / В.Н. Топоров // Балто-славянские исследования 1982. – М., 1983. – С. 129–140;
40. *Трубачев О.Н.* Названия рек Правобережной Украины / О.Н. Трубачев. – М., 1968;
41. Українские народные думы / [Видання підготував Б.П.Кирдан]. – М., 1972;
42. Українське козацтво. Мала енциклопедія. – К.-Запоріжжя, 2002;
43. *Фасмер М.* Этимологический словарь русского языка: В 4 т. / М. Фасмер. – М., 1964-1973;
44. *Щукин М.Б.* Готский путь / М.Б. Щукин. – СПб., 2005;
45. Этимологический словарь славянских языков. – Вып. 6. – М., 1979; – Вып. 10. – М., 1983;
46. *Яворницький Д.* Історія запорозьких козаків: У 3 т. / Д. Яворницький. – К., 1990;
47. *Blažek V.* Celto-Slavic Parallels in Mythology and Sacral Lexicon / V. Blažek // Parallels between Celtic and Slavic. Proceedings of the First International Colloquium of Societas Celto-Slavica held at the University of Ulster, Coleraine, 19-21 June 2005. – Coleraine, 2006. – P. 75-85;
48. *Brunet M.* Qu'est-ce que l'assimilation? / M. Brunet // L'Action nationale. Ottawa, 1956, vol. xlv, no 5, p. 388-395;
49. *Buchmüller-Pfaff M.* Siedlungsnamen zwischen Spätantike und frühem Mittelalter / M. Buchmüller-Pfaff, 1990;
50. *Cortelazzo M., Zolli P.* Dizionario etimologico della lingua italiana: In 5 vol. / M. Cortelazzo, P. Zolli. – Bologna, 1979-1988;
51. *Cortêsão A.A.* Onomástico Medieval Português / A.A. Cortêsão // O Archeologo Português, VIII y sigs. – Lisboa, 1912;
52. *Cossue O. (Costa M.).* Antroponimia Altomedieval en Galicia / O. Cossue (M. Costa) (4ª Ed.), 2007. – E-version;
53. *Dauzat A.* Dictionnaire étymologique de la langue française / A. Dauzat. – Paris, 1938;
54. Encarta – Microsoft Encarta Premium 2009. Interactive World Atlas, E-product;
55. *Fraenkel E.* Litauisches Etymologisches Wörterbuch: In 3 Bd. / E. Fraenkel. – Heidelberg, 1962;
56. *Francovich Onesti N.* Latino e gotico nell'Italia del VI secolo / N. Francovich Onesti // Ipsam Nolum barbari vastaverunt. L'Italia e il Mediterraneo occidentale tra il V secolo e la meta del VI... – Cimitile, 2010. – P. 183-191;

57. *Gamillscheg E.* Germanismos / E. Gamillscheg // ELH, II. – Madrid, 1967;
58. *Golden P.B.* Introduction / P.B. Golden // Codex Cumanicus_Central Asian Monuments_Edited by H.B.Paskoy_CARRIE Books.htm;
59. Geiriadur Prifysgol Cymru. Cyf. 1– 4. – Caerdydd, 1967– 2002;
60. ISOU – Інтерактивна система ойконімів України. Е-продукт/ Укл. В.О.Гончаренко. – К., 2008;
61. *Kern A.* Der «Libellus de notitia Orbis»... / A. Kern // Archivum Fratrum Praedicatorum. Vol. VIII. 1938. pdf, узято з сайту <https://ia601908.us.archive.org/30/items/LibellusNottaOrbis/LibellusNottaOrbis.pdf>;
62. *Kieffer J.D., Bianchi T.X.* Dictionnaire turc-français, à l'usage des agents diplomatiques et consulaires, des commerçants, des navigateurs, et autres voyageurs dans le Levant / J.D. Kieffer, T.X. Bianchi. – Tome 2. – P., 1837;
63. *Kluge F.* Etymologisches Wörterbuch der Deutschen Sprache / F. Kluge. – Berlin, NY, 1975 21;
64. *Kuun G.* Codex cumanicus bibliothecae ad templum Divi Marci Venetiarum / G. Kuun. – Budapest, 1880 (у Вікіпедії тепер є pdf і цієї книги, і оригіналу);
65. *Lehman W.P.* A Gothic Etymological Dictionary / W.P. Lehman. – Leiden 1986;
66. *Lyberis A.* Lietuvių-rusų kalbų žodynas / A. Lyberis. – Vilnius, 1971;
67. *Malaguzzi S.* Food and feasting in art / S. Malaguzzi: Getty Publ., 2008;
68. *MacBain – Mac Bain A.* An Etymological Dictionary of the Gaelic Language / A. MacBain. – Glasgow, 1982. (Digital version, 1990);
69. *Nyrop K.* Grammaire historique de la langue française / K. Nyrop. – Copenhagen, 1899;
70. *Hornjoserbsko-němsce, němsko-hornjoserbsce/ Obersorbisch-deutsch, Deutsch-obersorbisch. – Bautzen, 1966;*
71. *Orel V.* A Handbook of Germanic Etymology / V. Orel. – Brill, 2003;
72. *Raynouard F.* Lexique roman ou Dictionnaire de la langue des troubadours, comparée avec les autres langues de l'Europe latine... / F. Raynouard. – Vol. 2. – P., 1836 (e-book Google);
73. *Robert – Le petit Robert.* Dictionnaire encyclopédique de la langue française: En 2 vols. – Paris, 1980–1989;
74. *Schachmatov A.* Zu den ältesten slavisch-keltischen Beziehungen / A. Schachmatov // Archiv für slavische Philologie, begründet von V. Jagič. Bd. XXXIII. – Berlin, 1912. – S. 51-60;
75. [*Schiltberger J.*] The Bondage and Travels of Johann Schiltberger... 1396-1427 / J. Schiltberger. – London, 1879;
76. *Schuster-Šewc H.* Historisch-etymologisches Wörterbuch der ober- und niedersorbischen Sprache / H. Schuster-Šewc. – Bautzen, 1978–1989;
77. Słownik grecko-polski/ Pod red. Z.Abramowiczówny: W 4 t. – Warszawa, 1958-1965;
78. Slovník jazyka staroslověnského, I. – Praha, 1959;
79. Słownik polszczyzny XVI wieku. Tom II. – Wrocław–Warszawa–Kraków, 1967;
80. *Stalmaszczyk P., Witzcak K.T.* Celto-Slavic language connections: New evidence for Celtic lexical influence upon Proto-Slavic / P. Stalmaszczyk, K.T. Witzcak // Linguistica Baltica, 4 (1995). – PP. 225-232;
81. ua.wikipedia/ Деревляни;
82. *Vasiliev A.A.* The Goths in the Crimea / A.A. Vasiliev. – Cambridge Mass., 1936;
83. *Woycicki K.W.* Przysłowia narodowe / K.W. Woycicki. – Warszawa, 1830;
84. *Wright J.* Grammar of the Gothic Language / J. Wright. – Oxford, 1966.

Стаття надійшла до редакції 14.10.2015 р.

Тищенко К.Н., д.філол.н., проф.,
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко, г. Киев

ПОЛОВЕЦКАЯ СРЕДА КАК ПЕРЕДАТЧИК БОЛЕЕ ДРЕВНИХ ЭТНИЧЕСКИХ ВЛИЯНИЙ

Статья продолжает публикации автора 2011-2015 гг. Половецкий пласт топонимов раскрывает ранее неизвестные пути влияния более древних этноменьшинств на формирование украинцев.

Ключевые слова: топонимия, половцы, более древние этноменьшинства, этногенез.

Tyschenko K., Doctor of Philol.Sci., Professor
Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

THE “PAX CUMANICA” AS A TRANSLATOR OF THE OLDER ETHNIC INFLUENCES

The article continues the author's publications of 2011-2015. The Coman toponymics reveals the hidden ways of the influence of the older ethnic minorities on the formation of the Ukrainians.

Keywords: toponymics, Comans, older minorities, ethnogenesis.

УДК 811.111'42

Фролова І. Є., к.філол.н., доц.,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

КОНФРОНТАЦІЙНІ ФАТИЧНІ МЕТАКОМУНІКАТИВИ В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

Статтю присвячено аналізу та систематизації фатичних метакомунікативів, які виступають носіями конфронтаційних смислів в англomовному дискурсі. Виявлено характеристики конфронтаційних фатичних метакомунікативів уключеного типу, з'ясовано особливості їхньої участі у встановленні / підтриманні / розмиканні мовленнєвого контакту. Доведено, що конфронтаційні фатичні метакомунікативи автономного типу формують фатичний мовленнєвий жанр – «лайка».

Ключові слова: англomовний дискурс, конфронтаційні фатичні метакомунікативи, влючений тип, автономний тип, мовленнєвий контакт, мовленнєвий жанр.

У сучасному інформаційному суспільстві невинно зростає роль комунікацій, котрі являють собою інтегральні феномени, що, зокрема, знаходить свій прояв у поєднанні інформативної та фатичної складових. У термінах дискурсології ці складові тлумачаться не лише як мовленнєві функції висловлень, а передовсім як підґрунтя побудови соціально значущих смислів, які регулюють свідомість і поведінку індивідів. Це визначає актуальність аналізу тих фатичних метакомунікативів, які призначені для конструювання конфронтаційних смислів в англomовному дискурсі.